

Školní program proti šikaně 2023/2024

Cíl programu

Cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí a co nejdříve odhalit a účinně řešit šikanování.

Základem prevence šikanování a násilí je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky a mezi učiteli a žáky a to zejména:

- podpora solidarity a tolerance
- podpora vědomí sounáležitosti
- vytváření podmínek pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy
- rozvoj spolupráce dětmi a jejich vzájemný respekt
- rozvíjení jednání v souladu s právními normami a důrazem na právní odpovědnost jedince

Odpovědnost školy

Škola nese jednoznačnou odpovědnost za žáky, je povinna zajišťovat jejich bezpečnost a ochranu zdraví v průběhu všech vzdělávacích, a se vzděláváním souvisejících aktivit. Současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projev neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů)

- vydírání
- omezování osobní svobody
- útisku
- ublížení na zdraví
- loupeže
- násilí proti skupině i jednotlivci
- poškozování cizích věcí
- znásilnění
- kuplířství apod.

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřežazení trestného činu.

Odpovědnost za plnění programu

Na tvorbě a realizaci programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci, za jeho realizaci odpovídá ředitelka školy.

Všichni pedagogové:

Všichni pedagogové se podílejí na odhalování šikany a vyšetřování počáteční šikany. Třídní učitelé jsou v kontaktu se zákonnými zástupci žáků své třídy prostřednictvím třídních schůzek, osobních

setkání a dalších možností komunikace. Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky k osvojení norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektující identitu a individualitu žáka. Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k druhému člověku.

Všichni pedagogové vnímají vztah mezi žáky, atmosféru ve třídním kolektivu jako nedílnou a důležitou součást své práce. Uvědomují si, že i vztahy a chování všech pracovníků ve škole jak vůči sobě, tak i vůči žákům může ovlivnit chování žáků. Třídní učitel po konzultaci problému s ředitelkou školy v případě potřeby kontaktuje odborné pracoviště – PPP nebo SPC, kde konzultuje problém.

Ředitelka školy:

Ředitelka školy pracuje současně jako metodik prevence a výchovný poradce a ve spolupráci s třídními učiteli sleduje problematiku a v kontextu celé školy činí personální a organizační opatření ke zlepšení vzájemného soužití ve škole. Svolává v případě potřeby pedagogy, zákonné zástupce, psychology a další odborníky.

Je odpovědná za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí. Zajišťuje vzdělávání pracovníků v této oblasti v akreditovaných kurzech. Zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména ve škole před vyučováním, v době přestávek, při přecházení do a ze školní jídelny a do školní družiny. Zajistí, aby žáci i pedagogové byli seznámeni s negativními důsledky šikany, a to jak pro jeho oběti a pachatele, tak pro celý školní kolektiv. Jedná se sociálním odborem.

Charakteristika šikany

Šikana je nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní vzdělávací a výchovné cíle školy. Jedná se o záměrné, cílené, dlouhodobě opakované a většinou skryté projevy nežádoucího jednání vedené vůči jedinci nebo skupině žáků. Je to jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašit žáka, nebo skupinu žáků.

Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování a zneužívání.

Může se realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace (kyberšikana).

Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka nebo skupiny.

Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní či tělesné zdraví oběti.

Šikanování v jakékoliv formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním a chováním podněcovat zhoršování vztahů směřujícím k šikaně.

Co je šikana

Šikana je každé chování, které splňuje tyto znaky:

- je cílené vůči jedinci nebo skupině
- je obvykle opakované, často dlouhodobé
- jeho záměrem je oběti ohrozit, ponížit nebo zastrašit
- oběť se neumí bránit a dlouhodobě trpí

Co není šikana

- jednorázová rvačka, nevhodný vtip či konflikt
- vyčlenění žáka z kolektivu, pokud není motivováno snahou ublížit či pobavit se na jeho úkor

Projevy šikanování

- verbální šikana přímá i nepřímá
- psychická šikana
- fyzická šikana
- smíšená šikana

Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem trestné činnosti a v některých závažných případech nabýt i rysy organizovaného zločinu.

Příklady přímých znaků šikany:

- soustavné posměšné poznámky, nadávky, hrubé žerty, hanlivé přezdívky
- jednostranné vyžadování věcných či peněžních darů
- jeden žák vystupuje vůči druhému v roli „otroka“ nebo „sluhy“
- často opakované strkání, údery, poškozování věcí
- vyvolávání nátlaku k výkonu nemorálních až trestných činů

Příklady nepřímých znaků šikany:

- potenciálně šikanovaný žák se zdržuje stranou, přestávky tráví v bezpečné blízkosti učitele nebo mimo třídu
- zhoršuje se výrazně prospěch u šikanovaného
- má často poškozené nebo rozházené věci, věci se mu ztrácejí (ve třídě, v šatně..)
- při týmových sportech bývá volen mezi posledními
- působí smutně, stísněně
- často chybí z nejasných důvodů, nevolnost, bolesti hlavy
- má-li promluvit před kolektivem, je nejistý a ustrašený

Obecné zásady pro úspěšnou prevenci

Podporovat rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky. Vést žáky k sebedůvěře, přiměřenému sebevědomí a odpovědnosti za své jednání. V jednání jsou žák i učitel partnery, kteří respektují sebe navzájem, svoje práva a plní svoje povinnosti.

Udržovat ovzduší důvěry mezi žáky a pedagogy. Jasně se vymezit proti projevům rizikového chování. Informovat žáky, ale i zákonné zástupce, na koho se obrátit při problémech (třídní učitel, ředitelka školy, linka důvěry...) Snažit se mít přehled o vzájemných vztazích ve třídě i mimo ni.

Prevence ve vyučovacích hodinách

Třídní učitelka i ostatní pedagogičtí pracovníci sledují vztahy ve třídě, podílí se na rozvoji pozitivních vztahů mezi žáky a na zlepšení třídního klimatu. Ve třídě, kde se objeví sebemenší náznaky nekázně či jiného porušování ŠŘ třída vypracuje svoje pravidla, vyvěsí si je ve třídě a řídí se jimi. Pravidla si třída může vypracovat i preventivně.

Důležitá je pravidelná a důsledná kontrola ze strany všech vyučujících. Žáci jsou poučeni o tom, co je a co není rizikové chování (specifikace šikany), na koho se mají obrátit, mají-li na šikanu podezření (třídní učitelka, ostatní pedagogičtí pracovníci, dohled,...). Téma prevence šikanování je vhodně zapracováno téměř do všech předmětů.

Všichni pedagogové se soustřeďují na rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky, pracují s pravidly třídy, spoluvytvářejí bezpečné prostředí.

Prevence mimo vyučování

Součástí prevence jsou dohledy ve třídách, na chodbách a při všech dalších činnostech organizovaných školou (exkurze, výlety, vzdělávací programy, reprezentace školy, soutěže, vycházky...). Žáci i zákonní zástupci mají možnost konzultace problematiky šikany u třídní učitelky nebo ředitelky školy. Pro sdělení informace je možnost využít e-mailové adresy školy nebo jednotlivých pedagogických pracovníků.

Prevence ve školním řádu

Školní řád stanoví pravidla chování ve škole, zakazuje násilí žáků vůči spolužákům a zaměstnancům školy a naopak, stanoví pravidla udělování výchovných opatření a provedení nápravných opatření.

Spolupráce se zákonnými zástupci

Zákonní zástupci jsou seznámeni se základními dokumenty ve škole. Jakékoliv podezření na šikanu svého dítěte hlásí buď třídnímu učiteli, dalšímu pedagogickému pracovníkovi nebo ředitelce školy. Kontakty mají žáci uvedeny v žákovských knížkách nebo na webových stránkách školy. Zákonným zástupcům jsou umožněny pravidelné schůzky a možnost kontaktovat kteréhokoli z pedagogických pracovníků ve škole po předchozí domluvě.

Spolupráce s institucemi

Škola může spolupracovat v případě vážných situací s PPP, SVP, Policií ČR, OSPOD.

Do prevence proti šikaně jsou zapojeni všichni pracovníci školy. Informace si mezi sebou předávají formou individuálního rozhovoru, provozních poradách nebo na pedagogických radách, formou. Malý pracovní kolektiv je zárukou dobré komunikace všech pracovníků včetně ředitelky školy, což umožňuje pružně reagovat na vzniklé situace.

Předávání informací

- **pravidelně** - na pedagogických radách (4x ročně)
- **průběžně** - kdokoli z pracovníků školy zaznamená jakékoli příznaky rizikových vztahů a nevhodného chování mezi žáky, ihned to sdělí třídní učitelce, která informuje ostatní pedagogické pracovníky včetně ředitelky školy
- **jednorázově, v případě potřeby** – dle aktuální potřeby, kdykoliv

Preventivní aktivity zaměřené proti vzniku šikanování

- mají vést k vytváření bezpečného prostředí,
- podporovat solidaritu a toleranci, vědomí sounáležitosti,
- vytvářet podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy,
- rozvíjet spolupráci mezi žáky a jejich vzájemný respekt,
- rozvíjet jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

Krizový plán

1. Řešení šikany v počátečním stádiu

Situace, které škola zvládne řešit vlastními silami. Do této skupiny patří postupy pro počáteční stadia šikany (1. a 2. stadium).

Zdroji informací o možné šikaně jsou sdělení rodičů, vlastní pozorování, poznatky od ostatních vyučujících, zaměstnanců školy nebo žáků.

1. krok – **odhad závažnosti**, určit, zda: je možno daný problém vyřešit v rámci školy nebo je nutné požádat o pomoc odborníka zvenčí (PPP, SVP). V případech pokročilého stadia už tato problematika patří odborníkům.

Pro odhad závažnosti existují 4 kritéria:

- způsob chování a vypovídání obětí a svědků,
- závažnost a četnost agresivních projevů,
- čas, jak dlouho šikanování trvá,
- počet agresorů a obětí.

Stadia šikanování:

1. Stadium – mírné, převážně psychické formy násilí, žák není oblíbený, spolužáci se s ním nebaví, pomlouvají ho, vymýšlí na jeho účet drobné legrácky. Tato zárodečná forma se vyskytuje téměř ve všech sociálních skupinách.

2. Stadium – počátky fyzické agrese. Spolužáci si na neoblíbeném dítěti začnou odreagovávat nepříjemné pocity, např. z očekávané písemné práce nebo prostě jen z toho, že je docházka do školy obtěžuje.

3. Stadium – vytváří se skupina spolupracujících agresorů, už se nešikanuje nahodile, ale systematicky. Objevuje se falešná solidarita – normou třídy je „nebonzovat“. Projevuje se pokřivená morálka – všichni o šikaně vědí, ale nikdo nic neudělá.

4. Stadium – normy agresorů jsou přijaty většinou třídy. I mírní a ukáznění žáci se mohou začít chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka.

5. Stadium – násilí jako normu přijímají všichni žáci ve třídě. Dokonce i oběť přijme normy skupiny za své a nepřipadá jí to nenormální. Oběť agresora brání.

2. krok – **rozhovor s informátory a obětí** (provádí třídní učitelka, další pedagogický pracovník)

- jakoukoliv informaci nezpochybňovat, ale prověřit a vše si zaznamenat. Nereagovat obranně, nebagatelizovat. Chránit zdroj a obsah informací.
- důležité je, aby nás oběť vnímala jako oporu a cítila od nás možnou pomoc, trpělivě naslouchat a vcítit se do situace oběti.
- rozhovor musí být veden tak, aby o něm ostatní spolužáci nevěděli.
- důležité je domluvit se se zákonnými zástupci na spolupráci, na způsobu ochrany dítěte, ubezpečit je, naší pomoci a naznačit další postupy.

3. krok - nalezení vhodných svědků

- žáci, kteří s obětí sympatizují, kamarádi s ní nebo ji alespoň neodmítají.
- rozhovor se svědky vést jednotlivě mezi čtyřma očima, aby o nich nevěděli ostatní žáci (souvisí s ochranou oběti).

4. krok – individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky

- rozhovory zorganizovat tak, aby o nich druzí nevěděli.
- závažnou chybou vedoucí k ohrožení vyšetřování je společné vyšetřování svědků a agresorů. Za zásadní chybu je považována konfrontace oběti a agresora.

5. krok - ochrana oběti

- zvýšená pozornost ve školním klimatu třídním učitelem, zvýšený dohled, zorganizovat bezpečné příchody a odchody dítěte ze školy.
- po dobu šetření je možné se souhlasem ředitelky školy nechat oběť doma.
- možno doporučit rodičům odborníka z PPP nebo SVP, či jiné instituce zabývající se touto problematikou.

6. krok – rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

- dokud nejsou shromážděné důkazy, nedoporučuje se s agresorem mluvit. Vše zapře a podezření vyvrátí nebo zpochybní a získá informaci, že si někdo stěžoval
- cílem rozhovoru je agresora okamžitě zastavit a ochránit oběť, ale i jeho před následky jeho činů. Zároveň zdůrazníme, že k jeho snaze napravit situaci, bude přihlédnuto při řešení jeho chování.

7. krok – jednání výchovné komise

- ředitelka školy, třídní učitelka, zákonní zástupci žáka, případně odborník z PPP, SVP.

Orientační posloupnost vedení jednání:

- zákonní zástupci jednotlivých žáků (agresorů) jsou pozváni na jednání ve škole (dle komunikace s rodičem telefonicky, potvrdit inf. systém školy či písemnou formou).
- na jednání jsou zákonní zástupci seznámeni s problémem, který byl zjištěn – konkrétní projevy chování jednotlivců zapojených do šikany.
- vyjádření žáka: vlastní vnímání situace, jak vnímá svoji roli v šetřeném případě.
- vyjádření zákonných zástupců – možná navrhovaná řešení ze strany rodičů, možnosti řešení pro nápravu chování u svého dítěte (agresora), aby se situace zlepšila, možnost spolupráce se školou.

- vyjádření školy: nápravná opatření (škola – žák- zák. zástupce), termíny, kontrola účinnosti, individuální výchovný plán. Upozornění na další postup, pokud budou tato opatření neúčinná. Včetně možných výchovných či mimořádných opatření.
- provedení zápisu z jednání, který obsahuje závěr, podpisy všech zúčastněných osob a souhlas zákonných zástupců, že byli s celou záležitostí seznámeni a s navrhovanými řešeními souhlasí.

8. krok – rozhovor se zákonnými zástupci oběti

- u počáteční šikany, která se dá vyšetřit během jednoho nebo dvou dnů, obvykle proběhne až po jejím vyšetření. Úkolem je zákonné zástupce informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních.
- sejít se v jiný den než výchovné komise.
- sdělit zákonným zástupcům, jak jsme v dané věci postupovali (kroky řešení, závěry, domluva na dalších opatřeních, možnosti další spolupráce).
- časový horizont pro sledování situace (po týdnu, 14 dnech).

9. krok – práce s celou třídou

- uzavření celé záležitosti ředitelkou školy přede všemi žáky ve třídě. Výsledky šetření šikany, včetně výchovných a nápravných opatření, je nutné oznámit před celou třídou. Žáci musí vědět, že se ve škole šikana nebude trpět.
- nastavení nových funkčních pravidel pro třídu, třídu neustále sledovat, vyhodnocovat.
- třídní učitelka informuje ostatní pedagogické pracovníky (obecné informace – shrnutí případu, seznámit je s nastavenými pravidly).
- jednotnost a důslednost pedagogického sboru.
- při pokračování problematiky šikanování kontaktovat instituce zabývající se touto problematikou.

2. Řešení šikany v pokročilém stádiu

Situace, kdy škola potřebuje pomoc zvenku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a policií. Sem patří řešení případů pokročilé a nestandardní šikany, např. výbuchu skupinového násilí vůči oběti. Při práci se třídou externího realizátora, by měl být na programu přítomen pedagogický pracovník školy, který v něm bude pokračovat. Uvést konkrétní jména osob, včetně kontaktů na ně, se kterými bude škola spolupracovat (třídní učitelka, Policie ČR, pracovník OSPOD, pracovník PPP...).

Preventivní aktivity zaměřené specificky proti vzniku šikanování

- aktivity mají vést k vytváření bezpečného prostředí, podporovat solidaritu a toleranci, vědomí sounáležitosti.
- vytvářet podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy.
- rozvíjet spolupráci mezi žáky a jejich vzájemný respekt, rozvíjet jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

Evaluace

Vyhodnocování programu probíhá průběžně na pedagogických poradách, celkové hodnocení se provádí 1x ročně na konci školního roku (v případě řešení nějakého problému).

Závěrečné ustanovení

Seznámení žáků a jejich zákonných zástupců s programem proti šikanování probíhá vždy na začátku školního roku adekvátně k věku žáků. Žáci jsou seznámeni v průběhu vyučovacích předmětů, kam je tematika prevence zařazena.

Zákonní zástupci mají možnost získat veškeré informace na přístupném místě ve vstupní hale školy, během třídních schůzek nebo na vyžádání u třídní učitelky nebo ředitelky školy.

Školní program proti šikaně pro školní rok 2023/2024 byl projednán a schválen pedagogickou radou 28. 8. 2022 a je platný od 1. 9. 2023.

V Mlečicích 30. 8. 2023

Ing. arch. Jana Baláková
Zástupkyně ředitelky